

PROBLEMATYKA PRZYWILEJÓW W SYSTEMIE ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO – CZĘŚĆ I

ŁUKASZ KASPROWICZ*

DOI: 10.26399/iusnovum.v13.1.2019.09/1.kasprowicz

1. WPROWADZENIE

Celem opracowania jest:

- odpowiedź na pytanie, czy uprzywilejowane uprawnienia emerytalne dla wybranych grup zawodowych mają uzasadnienie w kontekście zasad określonych w konstytucji RP;
- przedstawienie problematyki i różnorodności przywilejów funkcjonujących w systemie zabezpieczenia społecznego, dla wybranych grup zawodowych;
- uwidocznienie odrębności regulacji prawnych dla poszczególnych elementów systemu i wykazanie, że systemy wyodrębnione obejmują korzystniejsze rozwiązania dla beneficjentów aniżeli powszechny system emerytalny;
- wykazanie stosowania różnych kryteriów nabywania uprawnień przez osoby, w zależności od ich statusu zawodowego;
- wykazanie implikacji wynikających z przywilejów dla rynku pracy i systemu zabezpieczenia społecznego.

System zabezpieczenia społecznego stanowi niezwykle ważny element polityki społecznej państwa mający na celu zapewnienie bezpieczeństwa socjalno-bytowego osobom, które z różnorodnych względów nie mogą sobie zapewnić możliwości zarobkowania lub uzyskiwania dochodów (starość, choroba, utrata pracy, zgon lub choroba żywiciela etc.).

Na ten system składają się w szczególności:

- ubezpieczenia społeczne obejmujące głównie osoby pracujące i obowiązkowo opłacające składki, przez długi okres;

* dr, radca prawny w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Toruniu; e-mail: kasprowicz@interia.com

- zaopatrzenie społeczne polegające na tym, że świadczeniobiorca otrzymuje należności z budżetu państwa i nie musi opłacać składek. Stanowi ono metodę zabezpieczenia poprzez przyznanie przez państwo prawa do świadczeń (tzn. nieekwiwalentnego przysporzenia dóbr) według kryterium potrzeb lub zasług¹;
- opieka społeczna realizowana przez państwo na zasadzie ustawowo ustalanych kryteriów udzielania pomocy, jak również pomoc udzielana z przesłanek humanitarnych. Do tej części zabezpieczenia społecznego zaliczyć również należy pomoc udzielaną przez organizacje pozarządowe działające na zasadzie dobroczynności.

Ograniczony rozmiar pracy oraz zamiar ukazania szerokiego zakresu przywilejów determinowały uwidocznienie głównie przywilejów emerytalnych. Spektrum prezentowanych w opracowaniu zagadnień oraz ograniczenia redakcyjne w zakresie objętości artykułu skłoniły autora do podziału tekstu na dwie części. Powyższe względy jak również zakres omawianych zagadnień uniemożliwiły zarazem zaprezentowanie pogłębionej argumentacji niektórych elementów.

Część pierwsza stanowi wprowadzenie do omawianej problematyki, prezentację aktów normatywnych dotyczących systemu zabezpieczenia społecznego oraz zobrazowanie i omówienie przywilejów najbardziej dotkliwych i obciążających system zabezpieczenia społecznego. W części drugiej prezentuje przywileje urzędników i funkcjonariuszy publicznych, omawiam przywileje z racji płci oraz pracy w warunkach szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia a także koszty nadawanych przywilejów. Zawiera ona też konkluzje dotyczące treści części pierwszej i drugiej artykułu.

Przywilej oznacza uprawnienie do korzystania ze szczególnych względów w jakimś zakresie. W dawnej Polsce był to akt monarchy nadający pewnym osobom lub całym stanom określone uprawnienia, lub uchylający prawo w stosunku do pojedynczych osób bądź do określonych stanów².

Początek organizowania odrodzonej państwowości Polski po 1918 roku stanowił także początek obdarzania przywilejami funkcjonariuszy państwa. Ustawą z dnia 11 grudnia 1923 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy państwowych i zawodowych wojskowych³, uregulowano zaopatrzenie emerytalne funkcjonariuszy państwowych, do których przepisy ustawy zaliczały m.in. urzędników, funkcjonariuszy poczty, telegrafów i telefonów, oficerów i szeregowych Straży Granicznej, oficerów i szeregowych Policji Państwowej, nauczycieli wszystkich szkół państwowych i publicznych, pozostających na etacie państwa, sędziów, prokuratorów i asesorów sądowych, a także żołnierzy zawodowych przeniesionych w stan spoczynku.

Prekursorem systemu zabezpieczenia społecznego był kanclerz Otto von Bismarck⁴. Źródłem prawa do zabezpieczenia społecznego należy upatrywać

¹ G. Szpor (red.), *System Ubezpieczeń Społecznych, Zagadnienia podstawowe*, Wydanie III, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2006, s. 24.

² Uniwersalny słownik języka polskiego, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2008.

³ Dz.U. z 1924 r. Nr 6, poz. 46, art. 2.

⁴ Ustawy Bismarcka wprowadziły świadczenia gwarantowane przez państwo na wypadek: choroby (1883 rok), wypadków przy pracy (1884) oraz ubezpieczenie emerytalne zwią-

w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka⁵. Prawo to zostało ukształtowane wysiłkiem wielu pokoleń społeczności międzynarodowej, jako wartość uniwersalna⁶. Konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy [MOP]⁷ podejmują problematykę zabezpieczenia społecznego osób zatrudnionych, jak również pozostających na ich utrzymaniu członków rodzin (dzieci i żona) w okolicznościach utraty możliwości zarobkowania z powodu: starości, inwalidztwa, choroby itp. okoliczności.

Po zakończeniu II wojny światowej, w nowej rzeczywistości politycznej i społecznej PRL w 1954 r. dekretemi zrewidowano system zabezpieczenia społecznego pozostawiając jednak wyodrębnione pod względem formalno-prawnym, jak i finansowym regulacje dla służb mundurowych i pracowników państwowych. Generałowie (admirałowie), oficerowie i podoficerowie nadterminowi Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej otrzymali możliwość zaopatrzenia emerytalnego z funduszy państwowych z tytułu wysługi lat lub w razie inwalidztwa, a członkowie ich rodzin w razie śmierci żywiciela⁸. Zgodnie z przepisami dekretu z dnia 14 sierpnia 1954 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin żołnierze Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w razie inwalidztwa i członkowie ich rodzin w razie śmierci żywiciela otrzymali zaopatrzenie z funduszy państwowych⁹.

Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej oraz ich rodzin¹⁰ stanowiła w art. 13, że emerytura milicyjna przysługuje funkcjonariuszowi zwolnionemu ze służby, który w dniu zwolnienia z tej służby posiada 15 lat wysługi emerytalnej, w tym co najmniej 10 lat służby w Milicji Obywatelskiej.

Przepisy dekretu z dnia 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin¹¹ obejmowały powszechne zaopatrzenie emerytalne stanowiące system zabezpieczenia pracowników i ich rodzin. Środki na powszechne zaopatrzenie gromadzone były z funduszy państwowych, tworzo-

zane z ryzykiem inwalidztwa, starości i śmierci (1889), które zostały w 1891 r. skodyfikowane w ordynacji ubezpieczeniowej.

⁵ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III Sesja) przyjęta i proklamowana w dniu 10 grudnia 1948 r., art. 25.

⁶ Zob. A. Przybyłka, *Przywileje związane z pracą w górnictwie – dawniej i dziś* [w:] D. Kotlorz (red.), *Dylematy współczesnego rynku pracy „Studia Ekonomiczne”, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, Katowice, 2011, s. 169–178.

⁷ Przykładowo: Konwencja MOP Nr 102 dotycząca minimalnych norm zabezpieczenia społecznego, przyjęta: 28.06.1952 r.; Nr 35 dotycząca obowiązkowego ubezpieczenia na starość pracowników najemnych, zatrudnionych w przedsiębiorstwach przemysłowych i handlowych, w wolnych zawodach, jak również chałupników i pracowników gospodarstw domowych, przyjęta w dniu 29 czerwca 1933 r.; Nr 128 dotycząca świadczeń w razie inwalidztwa, na starość i w razie śmierci żywiciela rodziny, przyjęta 29.06.1967 r., nie została ratyfikowana przez Polskę.

⁸ Dekret z dnia 18 września 1954 r. o zaopatrzeniu emerytalnym generałów (admirałów), oficerów zawodowych i podoficerów nadterminowych oraz ich rodzin, Dz.U. z 1954 r. Nr 41, poz. 181, art. 1 ust. 1.

⁹ Dekret z dnia 14 sierpnia 1954 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, Dz.U. z 1954 r. Nr 37, poz. 159, art. 1.

¹⁰ Dz.U. z 1959 r. Nr 12, poz. 70.

¹¹ Dz.U. z 1954 r. Nr 30, poz. 116, art. 1 ust. 1–2.

nych ze składek obowiązkowo opłacanych przez zakłady pracy, bez jakichkolwiek potrąceń z wynagrodzenia pracowników. Powyższe regulacje różnicowały nie tylko źródła finansowania świadczeń, ale także zakres uprawnień w zależności od statusu zawodowego.

Rozważania dotyczące systemu zabezpieczenia społecznego wymagają uwzględnienia w szczególności postanowień prawa międzynarodowego i konstytucji RP, jako że stanowią one normy dotyczące procesu stanowienia prawa. W procesie tworzenia prawa ważne są również aspekty gospodarcze i społeczne, w szczególności demograficzne.

Unia Europejska w Karcie Praw Podstawowych¹² uznaje i szanuje prawo do świadczeń z zabezpieczenia społecznego oraz do usług społecznych, zapewniających ochronę m.in. ze względu na podeszły wiek oraz w przypadku utraty zatrudnienia, zgodnie z zasadami ustanowionymi w prawie Unii oraz ustawodawstwach i praktykach krajowych. Unia Europejska nie posiada jednolitego systemu zabezpieczenia społecznego. Każde państwo zagadnienia dotyczące tej problematyki kształtuje wg własnych warunków i tradycji, z poszanowaniem prawa międzynarodowego.

Europejska Karta Społeczna¹³ (EKS) zobowiązuje państwa do utrzymania standardu zabezpieczenia społecznego na poziomie równym co najmniej poziomowi niezbędnemu dla ratyfikowania Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy (nr 102) dotyczącej minimalnych norm zabezpieczenia społecznego¹⁴. Wskazuje także na konieczność zapewnienia równego traktowania obywateli w tym zakresie. W Polsce prawo do zabezpieczenia społecznego wynika z przepisu art. 67 Konstytucji RP. Proces stanowienia przepisów tworzących system zabezpieczenia społecznego powinien w związku z powyższym uwzględniać powyższe dyspozycje.

System zabezpieczenia społecznego w Polsce oparty jest na zasadzie solidaryzmu społecznego. Solidaryzm zakłada, że wspólnota interesów wznosi się ponad wszelkie różnice majątkowe, klasowe i społeczne [...] w imię solidarności etnicznej lub państwowej (niekiedy ogólnoludzkiej)¹⁵. Wyrazem solidaryzmu społecznego jest solidarność oznaczająca pomoc innym, którzy z naturalnych przyczyn nie umieją lub nie mogą sobie poradzić i pomocy innych potrzebują. Jest to imperatyw wyraźny, bezsporny i wynika nie tylko z dorobku kultury narodów, ale i również z prawa międzynarodowego. Zagadnienie solidarności odnosi się do obowiązku, ciężaru, indywidualnego wkładu, wspólnego wysiłku, a nie do podziału świadczeń pieniężnych lub rzeczowych – tak też należy tłumaczyć słowa wstępu Konstytucji o „obowiązku solidarności z innymi”¹⁶. Jak wskazuje J. Jończyk, zasada solidarności

¹² Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Dz. Urz. 2010/C 83/02, art. 34 ust. 1.

¹³ Europejska Karta Społeczna sporządzona w Turynie dnia 18 października 1961 r., Dz.U. z 1999 r. Nr 8, poz. 67, art. 12.

¹⁴ Konwencja Nr 102 MOP dotycząca minimalnych norm zabezpieczenia społecznego, przyjęta 28 czerwca 1952 r. i ratyfikowana przez Polskę 21 sierpnia 2003 r. określa w art. 26 granicę wieku emerytalnego na 65 lat.

¹⁵ H. Olszewski, *Historia doktryn politycznych i prawnych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Poznań 1976, s. 398.

¹⁶ J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego*, wyd. Zakamycze, Kraków 2006, s. 39–40 i dalsze.

wymaga stosowania wyrównanego wkładu i sprawiedliwej kompensacji (bez nadużywania korzyści), zachowania proporcji wkładu i świadczenia.

Repartycyjny¹⁷ system emerytalny funkcjonuje w większości państw europejskich. Oparty jest na założeniu umowy społecznej polegającej na tym, że pobierane obowiązkowo składki na ubezpieczenie społeczne od osób aktualnie pracujących są gromadzone nie na indywidualnych kontach osób ubezpieczonych, ale w odpowiednim funduszu państwowym i wydatkowane na wypłaty rent i emerytur dla obecnych emerytów i rencistów.

Rządy współczesnego państwa powstają i funkcjonują na podstawie i w granicach prawa. Państwo i prawo stanowią instrument panowania jednych nad innymi. Państwo to także machina kierownicza, dysponująca własnym wydzielonym od ogółu społeczeństwa aparatem przymusu¹⁸. Rolą szeroko pojętego aparatu przymusu jest zabezpieczenie realizacji norm prawnych ustalanych przez państwo, dlatego też powyższe względy mogą uzasadniać istnienie pewnych nierówności występujących w systemie zabezpieczenia społecznego.

Zaopatrzenie społeczne jest prawem do świadczeń finansowanych ze środków publicznych i przyznawanych także bez związku z pracą (aktywnością zawodową), a jedynie w uznaniu prawem określonej potrzeby lub zasługi przez organ państwa. Specjalną formę zaopatrzenia stanowią systemy emerytalno-rentowe osób w służbie państwowej. Obecnie w Polsce odnosi się ono m.in. do służb zmilitaryzowanych: żołnierzy zawodowych, funkcjonariuszy policji, straży granicznej, straży więziennej, straży pożarnej¹⁹.

Prawo do wcześniejszego świadczenia emerytalnego, w szczególności w odniesieniu do służb mundurowych uznawane za przywilej, uzasadniane jest ryzykiem lub zagrożeniem dla zdrowia i życia: żołnierzy, strażaków, policjantów etc. Nadawane przywileje uzasadniane są też szczególną rolą, pozycją lub odpowiedzialnością w społeczeństwie²⁰. Czy jednak argumentacja taka jest wystarczająca dla wyodrębniania wielu opisywanych grup zawodowych z powszechnego systemu zabezpieczenia społecznego i tworzenia dla nich odrębnych regulacji? Uważam, że nie i że powinien istnieć jednolity i koherentny system zabezpieczenia społecznego obejmujący wszystkie osoby osiągające dochody z działalności zarobkowej.

Uprzywilejowane grupy są dobrze zorganizowane i posiadają silną pozycję społeczną. W interesie klasy politycznej jest więc bardzo rozważne ograniczanie ich przywilejów ze względu na poparcie społeczne i skutki ewentualnych konfliktów. Lojalność omawianych tutaj grup zawodowych i służb oraz ograniczanie ich niezadowolonia musi kosztować, i wiąże się z koniecznością ponoszenia ciężarów przywilejów. Koszty przywilejów w obecnych warunkach przekraczają możliwo-

¹⁷ Repartycja oznacza rozdział dóbr dokonywany przez państwo.

¹⁸ H. Olszewski, *Historia doktryn politycznych i prawnych...*, s. 290.

¹⁹ W. Muszalski, *Prawo socjalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 98–99.

²⁰ S. Golinowska, *Funkcje państwa w zabezpieczeniu dochodów na okres starości. Zmiana warunków i paradygmatu na przykładzie polskiej reformy systemu emerytalnego*, [w:] K.W. Frieske i E. Przychodaj (red.), *Ubezpieczenia społeczne w procesie zmian. 80 lat Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych – Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2014, s. 91.

ści finansowe państwa i wymuszają dokonywanie określonych zmian. Powyższe konstatacje wskazują, że koszty ubezpieczeń społecznych obciążają głównie ubezpieczonych, a także budżet państwa poprzez dotacje dla Funduszu Ubezpieczeń Społecznych [FUS]. Oznacza to, iż koszty wypłat świadczeń z tytułu: choroby, wieku, niepełnosprawności itp. świadczeń ponoszą wszyscy obowiązkowo ubezpieczeni, a korzystają z nich także osoby nieponoszące żadnych ciężarów na rzecz FUS.

Powszechny system ubezpieczeń pomimo zmian wprowadzonych ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych²¹ oraz ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r., o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych²² nadal nie obejmuje wielu uprzywilejowanych grup zawodowych, do których można zaliczyć w szczególności: służby mundurowe, sędziów i prokuratorów, górników, rolników, pomimo pierwotnych założeń stworzenia jednolitego powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych.

Sprawiedliwość oznacza uczciwość i stanowi spoiwo społeczeństwa obywatelskiego. Sprawiedliwość powinna zatem każdego traktować uczciwie, czyli równo, chyba że istnieje bardzo dobry powód do nierównego traktowania²³. Według art. 32 Konstytucji RP wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Trybunał Konstytucyjny [TK] w swoich licznych orzeczeniach wyjaśniał konstytucyjne znaczenie pojęcia sprawiedliwości i równości, jako zasadę równego traktowania wszystkich znajdujących się w tożsamej sytuacji²⁴, wskazując, że zależy ono od istniejącego w danym społeczeństwie systemu norm i wartości, jest zatem uwarunkowane zarówno historycznie, jak i klasowo. Pojęcie sprawiedliwości jako zasadniczo nadrzędne służy do oceny zasadności społecznych zróżnicowań. Jeżeli w podziale dóbr i w związanym z tym podziałem ludzi występują niesprawiedliwe różnice, wówczas różnice te uważane są za nierówności. W odniesieniu do różnicowania prawa do emerytur i rent Trybunał wskazywał, że „zasada sprawiedliwości społecznej jako zasada prawa konstytucyjnego uzasadnia takie zróżnicowanie prawa do emerytur i rent pracowniczych, które wynika z wkładu pracy (mierzonego wysokością wynagrodzenia stosownie do art. 68 Konstytucji) i związanej z tym wysokości składki na fundusz ubezpieczeń społecznych oraz z długości okresu zatrudnienia”²⁵. Zalecał również uwzględnianie równości w kontekście różnicowania podmiotów, ażeby nie tworzyć znamion niesprawiedliwości.

²¹ T.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 137, poz. 887, art. 6 ust. 1.

²² T.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1118.

²³ Ch. Handy, *Wiek paradoksu. W poszukiwaniu sensu przyszłości*, przeł. L. Jesień, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1996, s. 47.

²⁴ Orzeczenie TK z dnia 9 marca 1988 r., U 7/87, Wyrok TK z dnia 22 czerwca 1999 r., K 5/99.

²⁵ Orzeczenie TK z dnia 22 sierpnia 1990 r., K. 7/90.

2. PODSTAWY NORMATYWNE SYSTEMU UBEZPIECZEŃ

Gruntowna reforma systemu ubezpieczeń dokonana ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych²⁶, włączyła służby mundurowe do powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, bez względu na rodzaj pracy lub służby, co należy ocenić pozytywnie, zważywszy na dobro ogółu zatrudnionych. Ustawa ta powiązała obowiązkowe powszechne ubezpieczenie społeczne z działalnością zarobkową i stanowiła wyraz równego traktowania niemal wszystkich ubezpieczonych osiągających dochody z działalności zarobkowej. Wysokość emerytury miała być zależna m.in. od zgromadzonego kapitału. Przepisy obejmujące system zabezpieczenia społecznego były kilkadziesiąt razy nowelizowane. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw z powrotem wyodrębniła z systemu powszechnego służby mundurowe.

Ustawa z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw²⁷ burząc dotychczasowy model dokonała podniesienia wieku emerytalnego na 67 lat dla obu płci, kobiet i mężczyzn, który miał być stopniowo podnoszony dla kobiet do 2040 r., a dla mężczyzn do 2020 r. Uzasadnienie zmian stanowiły względy finansowe państwa oraz przesłanki gospodarcze, ekonomiczne i demograficzne m.in.: powstrzymanie spadku zatrudnienia, utrzymanie wzrostu PKB, wpływów podatkowych od przedsiębiorstw.

Sposób wprowadzenia tych regulacji i motywacje budziły poważne zastrzeżenia środowisk naukowych, organizacji społecznych i związków zawodowych. Zmianę wieku emerytalnego najbardziej odczuli pracownicy w wieku przedemerytalnym. Przeciwnicy przyjętych rozwiązań podnosili przed TK²⁸ zarzuty niezgodności z konstytucją RP przepisów ustawy nowelizującej z 2012 r., zarzucając ustawodawcy naruszenie art. 20 Konstytucji ze względu na nieprawidłowości w procesie jej stanowienia m.in. poprzez: brak konsultacji społecznych i wysłuchania publicznego, nieprzeprowadzenie referendum ogólnokrajowego. Trybunał w odpowiedzi wskazywał, że art. 20 Konstytucji nie ustanawia obowiązku przeprowadzenia konsultacji każdej ustawy (aktu normatywnego) i że patrząc na proces przygotowania i uchwalenia ustawy nowelizującej z 2012 r. wpisuje się on w praktykowaną w Polsce koncepcję demokracji większościowej, a nie deliberacyjnej. Nie można zgodzić się z takim podejściem Trybunału ze względu na niezwykle ważny interes milionów ludzi objętych systemem zabezpieczenia społecznego i żywotnie zainteresowanych jego racjonalnym i sprawiedliwym funkcjonowaniem. Sędziowie TK w zdaniach odrębnych powołanego wyżej wyroku przywołując przepisy art. 1, art. 2, art. 32 i art. 84 Konstytucji wskazywali na wzorce i powinności ustawodawcy, jakimi są: sprawiedliwość społeczna, harmonia między wspólnotami i ludźmi, równość traktowania obywateli przez władze Rzeczypospolitej Polskiej i równość obciążeń obywateli.

²⁶ T.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 137, poz. 887, art. 6 ust. 1.

²⁷ T.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 637.

²⁸ Wyrok TK z dnia 7 maja 2014 r., K 43/12.

Akcentowali, że powinnością władz publicznych jest:

- tworzenie i realizowanie rozwiązań systemowych z jednoczesnym powstrzymaniem się od punktowego, nieadekwatnego nakładania ciężarów na wybrane grupy społeczne, z jednoczesnym utrzymaniem przywilejów wielu innych grup społecznych,
- wyrównywanie obciążeń z uwzględnieniem specyfiki sytuacji prawnej i pozaprawnej poszczególnych grup zawodowo-społecznych,
- obowiązek równego traktowania wspólnot i obywateli poprzez adekwatnie określone obciążenia na rzecz dobra wspólnego.

Zważywszy na znaczenie przedmiotowych regulacji oraz powoływane w opracowaniu akty prawa międzynarodowego, zgodzić się należy z opiniami sędziów wyrażonymi w zdaniach odrębnych do wyroku TK z dnia 7 maja 2014 r. [K 43/12], że określenie wieku emerytalnego nie powinno być dozwolone zwykłym ustawodawstwem. Brak gwarancji konstytucyjnych ograniczających swobodę dokonywania ważkich regulacji ustawodawstwem zwykłym umożliwia dalsze zmiany wprowadzane pod wpływem doraźnych potrzeb budżetowych i niekoniecznie w interesie ogółu. Ustawy dotyczące kluczowych zagadnień dotyczących m.in. uprawnień emerytalnych powinny być obowiązkowo przedmiotem szerokich konsultacji społecznych, a nadto ich głosowanie w parlamencie powinno być zastrzeżone dla większości kwalifikowanej, aby tzw. większość sejmowa nie mogła swobodnie kształtować tak ważkich praw ogółu.

Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r., o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw²⁹ przepisem art. 1 wprowadza w art. 24 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych³⁰ zmiany polegające na obniżeniu wieku emerytalnego. Mocą art. 31 powołanej ustawy przepisy dotyczące wieku emerytalnego wchodzi w życie z dniem 1 października 2017 r. Ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego wynoszącego co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn.

Postępowanie ustawodawcy zarówno w odniesieniu do ustawy podwyższającej wiek emerytalny, jak i później na powrót obniżającej ten wiek niewątpliwie podważa zaufanie obywateli do państwa prawa i świadczy o braku czytelnej wizji odnośnie do budowania koherentnego systemu zabezpieczenia społecznego.

Racjonalny system zabezpieczenia społecznego powinien być samowystarczalny i tak skonstruowany, aby wpływy z obowiązkowych składek na ubezpieczenie społeczne równoważyły koszty ponoszone na świadczenia. Powinien być zachowany związek pomiędzy działalnością zarobkową a ubezpieczeniem. Oznacza to, że każdy bez względu na stosunek zatrudnienia powinien być objęty obowiązkowym powszechnym ubezpieczeniem społecznym, na które odprowadzane są składki od wynagrodzeń, bez względu na rodzaj zatrudnienia.

Dla zobrazowania omawianej problematyki w dalszej części opracowania omówione zostaną tytułem przykładów tylko niektóre grupy zawodowe korzystające

²⁹ Dz.U. z 2017 r. poz. 38.

³⁰ T.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1118.

z przywilejów, w szczególności emerytalnych, a także niektóre uprawnienia uznawane za przywileje w stosunku do większości osób zatrudnionych. Konstatacje autora i ukazywane przykłady nie mają na celu krytyki honorowania ludzi pracujących w szczególnie uciążliwych i szkodliwych warunkach dla zdrowia.

3. SŁUŻBY MUNDUROWE

System ubezpieczeń społecznych do końca 1998 r. nie obejmował żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy służb mundurowych. Służby mundurowe zostały objęte odrębnym systemem zaopatrzeniowym. Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych³¹ włączyła służby mundurowe do powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych. Ponowne wyodrębnienie systemu ubezpieczeniowego i zaopatrzeniowego nastąpiło ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw³², na mocy której wszyscy żołnierze i funkcjonariusze służb mundurowych zostali objęci zaopatrzeniowym systemem emerytalnym. Oznacza to, że od dnia 1 października 2003 r. żołnierze zawodowi oraz funkcjonariusze służb mundurowych nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia społecznego.

W uzasadnieniu do ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. argumentowano, że wszyscy partnerzy społeczni (głównie związki zawodowe zrzeszające żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy, którzy nadesłali opinie o projekcie) oczywiście bardzo pozytywnie odnieśli się do propozycji przywrócenia zaopatrzeniowego systemu emerytalnego dla wszystkich żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy. Nowy wyodrębniony system ma wspierać stabilność i efektywność funkcjonowania służb mundurowych. Trudno przyjąć taką argumentację, zważywszy m.in. na koszty organizacyjno-prawne związane z obsługą naliczania i wypłaty świadczeń przez każdą z uprzywilejowanych grup zamiast w jednej wyspecjalizowanej instytucji np. ZUS. Odnosząc się do reformy ubezpieczeń z 1998 r. uczeni wyrażali odmienne opinie odnośnie przywilejów emerytalnych, jednoznacznie oceniając „za późno przyszła refleksja i żal po takich działaniach, jak wyłączenie służb mundurowych z powszechnego systemu, wyłączenie górników, opóźnienie eliminacji przywilejów emerytalnych”³³.

Na podstawie ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin³⁴, żołnierzom zwolnionym z zawodowej służby wojskowej przysługuje z budżetu państwa zaopatrzenie emerytalne z tytułu wysługi lat lub w razie całkowitej niezdolności do służby, a członkom ich rodzin w razie śmierci żywiciela. Emerytura wojskowa przysługuje żołnierzowi zwolnionemu z zawodowej służby wojskowej, który w dniu zwolnienia z tej służby posiada

³¹ Dz.U. z 1998 r. Nr 137, poz. 887, art. 6 ust. 1.

³² Dz.U. z 2003 r. Nr 166, poz. 1609.

³³ M. Góra, *Reforma reformy emerytalnej?* [w:] E. Dąbrowska-Nowacka (red.), Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową i AXA Powszechne Towarzystwo Emerytalne S.A., Warszawa 2011, s. 20.

³⁴ T.j. Dz.U. z 1994 r. Nr 10, poz. 36, art. 1, art. 12.

15 lat służby wojskowej w Wojsku Polskim, obliczonej z uwzględnieniem okresów służby wojskowej w Wojsku Polskim i okresów równorzędnych z tą służbą. Oznacza to, iż uprawnienia wynikające z powyższego zapisu obejmują również osoby zaliczone do działalności równorzędnej ze służbą w Wojsku Polskim, m.in. kombatanów, osoby represjonowane, członków ruchu oporu etc.

Ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin³⁵ wprowadza nowe zasady nabywania praw emerytalnych, jak również wprowadza do grupy uprzywilejowanej Straż Marszałkowską i Służbę Celno-Skarbową. Mianowicie osoby, które po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2012 r. zostały powołane do służby, nabywają prawa emerytalne po ukończeniu 55 lat życia i co najmniej 25 lat służby. W stosunku do zatrudnionych przed 31 grudnia 2012 roku, a więc do grupy liczącej około 400 000 osób zachowano dotychczasowe uprzywilejowane uprawnienia emerytalne na zasadzie praw nabytych.

Zasada ochrony praw nabytych wg TK³⁶ dotyczy przysługujących już określonym osobom praw podmiotowych, przy czym bez znaczenia jest, czy prawa te zostały nabyte na podstawie indywidualnego aktu organu władzy, czy wprost na podstawie ustawy (z chwilą spełnienia określonych w niej przesłanek). Warto zaznaczyć, że ustawodawca inaczej określił prawa osób ubezpieczonych w powszechnym systemie emerytalnym, a inaczej prawa osób korzystających z systemu zaopatrzeniowego. Takie podejście ustawodawcy może wywoływać poczucie niesprawiedliwości i naruszenia zasad współżycia społecznego.

Zgodnie z art. 5 kodeksu cywilnego nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony. Zasady współżycia społecznego chociaż nie mają swej definicji i należą do klauzul generalnych, to jednak pozwalają na łączenie przepisów prawa z teraźniejszością życia codziennego, dobrymi obyczajami, normami i wartościami społecznie akceptowanymi. Różnicowanie uprawnień emerytalnych obywateli w zależności od ich statusu zawodowego lub społecznego może być uznane za naruszenie zasad sprawiedliwości społecznej. Zdaniem TK³⁷ „Zasady współżycia społecznego” stanowią odpowiednik „dobrej wiary” lub „słuszności”. Naruszeniem zasad współżycia społecznego jest działanie polegające na świadomym osiąganiu nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych kosztem innych uczestników tego systemu³⁸. Trudno zgodzić się w tym kontekście z poglądem Sądu Apelacyjnego w Warszawie, który orzekł, iż „w sprawach z zakresu zaopatrzenia społecznego nie mają zastosowania zasady współżycia społecznego, a te zastępuje system decyzji organów administracji ren-

³⁵ T.j. Dz.U. z 1994 r. Nr 53, poz. 214, art. 12.

³⁶ Wyrok TK z dnia 10 kwietnia 2006 r., SK 30/04.

³⁷ Wyrok TK z dnia 17 października 2000 r., SK 5/99.

³⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2005 r., III UK 89/05.

towych wydawanych w trybie swobodnego uznania”³⁹. Warto także wskazać, iż pomimo odrębności ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin oraz funkcjonariuszy pozostałych służb mundurowych treść ustaw i katalog przywilejów są bardzo zbliżone.

Poniższa tabela obrazuje różnice wieku i stażu pracy „mundurowych” uprawniające do wcześniejszej emerytury w wybranych państwach.

Tabela 1. Warunki uzyskania uprawnień emerytalnych funkcjonariuszy

Kraj	Wiek	Liczba lat pracy/służby
Polska ^a	–	15
Białoruś	–	20–25
Litwa	40–50	20
Bułgaria	–	25
Węgry	50	25
Niemcy	60–65	50–55
Austria	65	20
Francja	50–60	25
Hiszpania	60–65	30
Holandia	60–65	
Belgia	56–65	
Grecja	60–65	15–25
Portugalia	60	36
Wielka Brytania	55	25

^a T.j. Dz.U. z 1994 r. Nr 53, poz. 214.

Źródło: <http://isp.policja.pl/isp/aktualnosc/338,Emerytury-policyjne-w-Europie.html> (dostęp: 10.09.2018).

Funkcjonariusze dawnego bloku wschodniego zachowali swoje przywileje emerytalne z tamtego okresu, pomimo zmian ustrojowych w latach 80. i 90. XX w. i wielu przeprowadzonych reform systemowych, a także pomimo przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w 2004 r.

Władze Polski na skutek poważnego kryzysu systemu zabezpieczenia społecznego dostrzegły problem opisywanych nierówności odnośnie do uprawnień i kosztów z nich wynikających, i dokonały nowelizacji regulacji polegających na tym,

³⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 kwietnia 1997 r., III AUa 364/97, Apel. W-wa 1997, nr 3, poz. 15.

że dla nowo przyjętych do służby obowiązywać będą nowe zasady emerytalne. Wypada jednak zauważyć, że w stosunku do już zatrudnionych funkcjonariuszy sprzed 1 stycznia 2013 r. zachowano dotychczasowe przywileje. Powyższe zasady nie objęły jednak pracowników ubezpieczonych w powszechnym systemie ubezpieczeń społecznych przed wejściem w życie ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw⁴⁰.

Większość państw UE określa bardzo zbliżony do powszechnego minimalny wiek powyżej 50 roku życia i staż służby uprawniające do nabycia praw emerytalnych. Zdaniem autora nie ma żadnych racjonalnych argumentów przemawiających za tym, ażeby osoby zatrudnione w tzw. służbach mundurowych w Polsce nie pozostawały w zatrudnieniu wg powszechnie obowiązujących zasad. Emerytury mundurowych po 15 latach służby, potencjalnie w wieku 36 lat stanowią wyjątek w Europie.

Zatrudnieni w powszechnym systemie ubezpieczeń przed wejściem w życie ustawy o podwyższeniu wieku emerytalnego z dnia 11 maja 2012 r. nie uzyskali ochrony praw nabytych. Jak wspomniano po raz kolejny zachowano pierwotnie obowiązujący wiek emerytalny tylko dla wybranych grup zawodowych, co staje się również przedmiotem wielu publicystycznych opinii⁴¹. System emerytalny (zaopatrzeniowy) finansowany z budżetu państwa, a nie pochodzący ze składek na ubezpieczenie obciąża budżet państwa, głównie ubezpieczonych w FUS.

Większość dorosłych Polaków (w 2012 r. 80%, w 2011 r. 61%) popiera potrzebę zmian w systemie emerytur mundurowych, polegającą na włączeniu żołnierzy, policjantów oraz funkcjonariuszy innych służb mundurowych do powszechnego systemu emerytalnego⁴². Postulat likwidacji przywilejów emerytalnych pracowników służb mundurowych i objęcie ich powszechnym systemem emerytalnym wykazuje tendencję wzrostową⁴³. Obecni i emerytowani funkcjonariusze służb mundurowych, uczestniczący w badaniu, byli w większości przeciwni zmianom w systemie emerytur mundurowych⁴⁴. Chętnych do przywilejów przybywa. Ostatnio, jak już wspomniano, do tego katalogu włączono także Służby Celno-Skarbowe i Straż Marszałkowską, ale niewykluczone, że o przywileje upominać się będą również inne służby mundurowe mające status funkcjonariuszy publicznych, jak: Państwowa Straż Leśna, Państwowa Straż Rybacka czy Straż Gminna.

Żołnierze i służby mundurowe posiadają uprzywilejowany system emerytalny. Nabywanie uprawnień emerytalnych, jak również wysokość świadczeń wypłacanych w ramach systemu zaopatrzenia dla żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy są znacznie korzystniejsze niżeli nabywanie uprawnień i wypłacane świadczenia

⁴⁰ T.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 637.

⁴¹ Źródło: http://wyborcza.pl/1,155290,14182124,Koniec_swietych_krow__Policjanci__gornicy__rolnicy.html (dostęp: 12.09.2018).

⁴² Opinie o planowanych zmianach w systemie emerytalnym, BS/77/2012, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, 2012.

⁴³ Opinie o planowanych zmianach w systemie emerytalnym, BS/14/2011, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, 2011.

⁴⁴ Opinie o planowanych zmianach w systemie emerytalnym, BS/77/2012, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa, 2012.

z FUS. Świadczenia wypłacane w ramach systemu zaopatrzenia w całości obciążają budżet państwa, a świadczenia wypłacane z FUS obciążają samych ubezpieczonych. Analiza kosztów świadczeń zostanie zaprezentowana w części II, w podrozdziale o kosztach przywilejów. Uprzywilejowany system emerytalny dla służb mundurowych nie zakłada obowiązku opłacania żadnych składek od wynagrodzeń, co należy uznać za objaw patologiczny systemu zabezpieczenia społecznego, niezgodny z racjonalnym uzasadnieniem ani poparciem społecznym. Świadczenia bowiem powinny być wypłacane wyłącznie ze zgromadzonych składek i od nich po części zależne. Warto też zaznaczyć, że znaczna grupa osób uprzywilejowanych otrzymuje świadczenia emerytalne nawet przed ukończeniem 40 roku życia. Zważywszy na fakt, że osoby te były przez wiele lat kształcone i szkolone na koszt ogółu, aby służyć społeczeństwu przez kilkadziesiąt lat, to można ocenić, że państwo marnotrawi kapitał osobowy i jego doświadczenie (funkcjonariusze i żołnierze).

4. UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE OSÓB DUCHOWNYCH

Ubezpieczenia społeczne osób duchownych stanowią kolejny przykład odrębności regulacji. Odrębną ustawą z dnia 17 maja 1989 r. o ubezpieczeniu społecznym duchownych⁴⁵ ubezpieczeniami objęto około 55 000⁴⁶ osób duchownych⁴⁷. Odrębność polega nie tylko na odrębności ustawowej, ale również na regułach obliczania i opłacania składek na to ubezpieczenie. Wprowadzenie religii do szkół⁴⁸ instrukcją Ministra Edukacji Narodowej z 3 sierpnia 1990 r. skutkowało tym, że osoby duchowne uzyskały status nauczyciela i podlegały w zakresie ubezpieczeń społecznych regulacjom Karty Nauczyciela [KN]. Ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁴⁹, osoby duchowne zostały włączone do powszechnego systemu ubezpieczeń. Sposób obliczania składek na ubezpieczenie został na mocy art. 16 ust. 10a tej ustawy odrębnie ustalony w stosunku do osób duchownych. Zasadniczo składki opłacane są przez Fundusz Kościelny tworzony środkami budżetu państwa, na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego⁵⁰ obejmującej rozliczenia pomiędzy państwem a kościołem katolickim w Polsce, a także na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia zakresu celów Funduszu Kościelnego⁵¹.

⁴⁵ Dz.U. z 1989 r. Nr 29, poz. 156.

⁴⁶ *Rocznik statystyczny RP*, GUS, 2016.

⁴⁷ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 137, poz. 887, art. 8 ust. 13.

⁴⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. z 1992 r. Nr 36, poz. 155.

⁴⁹ T.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 137, poz. 887.

⁵⁰ Dz.U. z 1950 r. Nr 9, poz. 87.

⁵¹ Dz.U. z 1990 r. Nr 61, poz. 354.

Osoby, które posiadają na terytorium Polski status osoby duchownej podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu, a dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu. W stosunku do osób duchownych nie ma jednolitych zasad emerytalnych. Osoby duchowne podlegają zarówno świeckiemu jak i kościelnemu systemowi emerytalnemu. Państwowy system emerytalny obejmuje osoby duchowne obowiązkowo ubezpieczone w ramach FUS z racji uzyskiwania dochodów z działalności zarobkowej. Granica wieku uprawniającego do nabycia uprawnień emerytalnych wynika obecnie z przepisów ustawy⁵². Warto zaznaczyć, że osoba duchowna podlega jednocześnie prawu kanonicznemu, które zagadnienie wieku emerytalnego reguluje inaczej⁵³ aniżeli przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ubezpieczenia osób duchownych na podstawie wyżej powołanych przepisów nie obejmują osób duchownych posiadających status pracowniczy lub żołnierzy. Podlegają oni ubezpieczeniu powszechnemu, a składki opłaca za takie osoby pracodawca lub budżet państwa, na zasadach ogólnych. Składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za członków zakonów kontemplacyjno-klauzurowych oraz misjonarzy (w okresach pracy na terenach misyjnych) finansowane są w 100% przez Fundusz Kościelny. Składki na obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe pozostałych osób duchownych są finansowane przez: duchownych – w wysokości 20% składki oraz przez Fundusz Kościelny – w wysokości 80% składki.

W opinii publicznej pojawiają się sugestie, aby Fundusz Kościelny został zlikwidowany, a składki na ubezpieczenie społeczne osób duchownych były finansowane przez instytucje kościelne. Narzędziem i środkami finansowania kosztów kościoła miałby być wg tej koncepcji podatek od wiernych, odpisywany w ustalonej wysokości (0,5–1%) podatku wykazanego w deklaracji PIT. Takie inicjatywy jak do tej pory nie przekładają się na konkretne regulacje prawne. Granica wieku emerytalnego osób duchownych, jak również kwestia opłacania składek na ubezpieczenie społeczne osób duchownych nie wynikają z jednolitych regulacji prawnych i mogą stanowić przeświadczenie o uprzywilejowanej pozycji osób duchownych odnośnie do sposobu obliczania i wysokości składek jak i sposobu obliczania i finansowania świadczeń.

5. PRZYWILEJE GÓRNICZE

Przywileje górnicze często są przedmiotem krytyki⁵⁴, analiz i publikacji, a mimo to problematyka ta nadal pozostaje nierozwiązana. Prawo do emerytury górniczej określone w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Spo-

⁵² Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r., o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 38.

⁵³ Zob. Kodeks Prawa Kanonicznego: Kan. 538 § 3, Kan. 401 § 1.

⁵⁴ Przykład, źródło: <http://www.rp.pl/arttykul/1017179-Ocaleje-emerytalny-raj.html#ap-1>; <http://www.money.pl/emerytury/raporty/arttykul/tysiac;zlotych;rocznie;dopla-casz;do;emerytur;rolnikow;gornikow;mundurowych;71,0,688455.html>; <http://wyborcza.biz/biznes/1,149543,20823600,zus-skonczy-c-z-przywilejami.html?disableRedirects=true> (dostęp: 10.09.2018).

łecznych⁵⁵ pomimo wielu nowelizacji⁵⁶ nadal obejmuje znaczną grupę osób uprzywilejowanych. Branża górnicza ze względu na liczne apanaże (m.in. 14-sta pensja, deputaty węglowe, dodatki komunikacyjne) stanowi przykład nierówności wobec innych grup zawodowych. Formalnie powołane koszty ponosi pracodawca. Jeżeli zatem przedsiębiorstwo wypracowuje zysk, to oczywiście z tego zysku można wypłacać pracownikom premie i nagrody. Jeżeli jednak kopalnie węgla kamiennego przynoszą straty, a mimo to wypłacają swoim pracownikom premie i nagrody to oczywiście takie działania uznać należy za niezgodne z zasadami gospodarki rynkowej, w tym równości i sprawiedliwości społecznej, zważywszy na fakt, że kopalnie uzyskują dotacje z budżetu państwa. Pracownicy innych grup zawodowych nie są objęci takimi przywilejami i muszą się liczyć z powszechnie przyjętymi regułami gry rynkowej.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1981 r. w sprawie szczególnych przywilejów dla pracowników górnictwa – Karta górnika⁵⁷ państwo przyznało całej branży górniczej bardzo szeroki zakres przywilejów honorowych, płacowych, w zakresie czasu pracy, wypoczynku, świadczeń socjalnych i zaopatrzenia emerytalnego, i to nie tylko pracownikom kopalń węgla kamiennego i brunatnego, piasku podsadzkowego, soli kamienniej, rudy, kruszców, glinki ogniotrwałej, glin szlachetnych, barytów, anhydrytów, kaolinów, magnezytów, gipsów, dolomitów, kwarcytów i siarki, ale również przedsiębiorstwom i jednostkom świadczącym usługi na rzecz górnictwa, w tym również państwowym inspekcjom, urzędom, ośrodkom naukowym, badawczym i projektowym. Wymienionym pracownikom górnictwa przysługują także szczególne przywileje w zakresie wcześniejszego przechodzenia na emeryturę oraz inne wynikające m.in. z tytułu przywołanej Karty górnika.

Warunki pracy górnika wykonującego obowiązki zawodowe pod ziemią należą do szczególnie niebezpiecznych, szkodliwych i uciążliwych dla zdrowia i z tego względu możliwość przejścia górnika w stan spoczynku należy uznać za uzasadnioną. System wynagrodzeń i uprawnień w górnictwie powinien być jednak racjonalny i oparty o reguły ekonomiczne. Wysokość świadczenia emerytalnego powinna być uzależniona m.in. od stażu pracy, wysokości zarobków z określonego okresu pracy, wysokości zgromadzonego kapitału ze składek na ubezpieczenie społeczne i wieku przejścia na emeryturę. Powołana wyżej ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych zawiera szereg ograniczeń w uprawnieniach do wcześniejszej emerytury m.in. dla górników. Nadal jednak brakuje gruntownej koncepcji ujednoczenia całego systemu.

6. PRZYWILEJE NAUCZYCIELI

Nauczyciele spełniający warunki określone w art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela⁵⁸, przez wiele lat należeli do grupy zawodowej obdarzonej przywilejem wcześniejszego przejścia na emeryturę. Nauczyciele mogą korzystać także

⁵⁵ T.j. Dz.U. z 1998 r. Nr. 162, poz. 1118, art. 50a, ust. 1, art. 50b i dalsze.

⁵⁶ Dz.U. z 2017 r. poz. 38.

⁵⁷ Dz.U. z 1982 r. Nr 2, poz. 13, § 17 ust. 1.

⁵⁸ T.j. Dz.U. z 1982 r. Nr 3, poz. 19.

z innych uprawnień, które mogą być uznawane za przywilej zarówno na podstawie KN, jak i również innych przepisów prawa⁵⁹. Przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁶⁰ oraz Karty Nauczyciela stanowią, że praca nauczyciela jest uznana za pracę w szczególnym charakterze i z tego względu nauczyciele zostali objęci przywilejami emerytalnymi.

Ustawą z dnia 16 listopada 2016 r., o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw⁶¹ dokonano obniżenia wieku emerytalnego z dniem 1 października 2017 r., który wynosi obecnie co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn. Likwidacja możliwości przejścia na emeryturę przez nauczycieli bez względu na wiek, na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela skłoniła ustawodawcę do wprowadzenia nowego przywileju, jakim jest świadczenie kompensacyjne. Nauczycielskie świadczenia kompensacyjne są rodzajem świadczenia przedemerytalnego finansowanego z budżetu państwa⁶². Mają one charakter przejściowy i wygasają w 2032 r. Ustawą z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych⁶³, dla zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze ustanowiono emerytury pomostowe obejmujące wiele grup zawodowych, m.in. niektórych nauczycieli.

TK odnosząc się do świadczeń kompensacyjnych⁶⁴ wskazał, że system nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych jest niespójny z systemem ubezpieczenia społecznego. Wskazał w powołanym wyroku, że ustawa o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych wprowadziła dodatkową grupę osób uprzywilejowanych, wyposażając ją w świadczenia, które nie są objęte powszechnym systemem ubezpieczenia społecznego (nie są świadczeniem uzyskiwanym w związku z opłaconą składką), lecz są finansowane z budżetu państwa. Świadczenia kompensacyjne stanowią przywilej dla wybranej grupy ubezpieczonych, bez merytorycznego uzasadnienia. Ustawodawca dostrzega nierównowagę budżetu FUS i od lat z wielkim trudem usiłuje istniejące przywileje ograniczać lub eliminować, o czym świadczą także wyżej powołane przepisy.

7. PRZYWILEJE ROLNIKÓW

Rolnicy korzystają ze świadczeń emerytalnych wg odrębnych zasad aniżeli pozostali zatrudnieni w powszechnym systemie ubezpieczeń społecznych. Dla obsługi rolników istnieje wydzielona Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego [KRUS].

⁵⁹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie dodatków do wynagrodzenia zasadniczego dla nauczycieli mianowanych i dyplomowanych zatrudnionych na stanowiskach, na których wymagane są kwalifikacje pedagogiczne, w Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i okręgowych komisjach egzaminacyjnych, Dz.U. z 2005 r. Nr 22, poz. 180.

⁶⁰ T.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1118, art. 32.

⁶¹ T.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 38.

⁶² Ustawa z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 128 – art. 6.

⁶³ T.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1924.

⁶⁴ Wyrok z dnia 26 czerwca 2018 r., SK 32/17.

Zgodnie z ustawą z dnia 24 stycznia 1968 r. o rentach i innych świadczeniach dla rolników przekazujących nieruchomości rolne na własność Skarbu Państwa⁶⁵ właściciel gospodarstwa rolnego, mógł na określonych w ustawie zasadach przekazać na własność państwa wszystkie nieruchomości wchodzące w skład jego gospodarstwa obejmujące co najmniej 5 ha użytków rolnych. W zamian za przejęte nieruchomości państwo zapewniało rolnikowi świadczenia pieniężne na warunkach określonych w powołanej ustawie, jeżeli rolnik ukończył 40 lat lub stał się inwalidą. Oprócz świadczeń pieniężnych państwo zapewniało również rolnikowi świadczenia przysługujące emerytom stosownie do przepisów o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, jeżeli rolnik osiągnął wiek emerytalny (mężczyzna 65 lat, a kobieta 60 lat) albo stał się inwalidą [art. 3 ust. 1–2].

Następny etap zmian w systemie zaopatrzenia emerytalnego rolników i ich rodzin przypada na okres rządów E. Gierka. Przepisami ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin⁶⁶, objęto rolników i ich rodziny pod warunkiem, że m.in. wytwarzali w prowadzonych przez siebie gospodarstwach rolnych produkty rolne i sprzedawali je jednostkom gospodarki uspołecznionej. Podstawę wymiaru emerytury stanowiła średnia roczna wartość produktów rolnych sprzedanych przez rolnika jednostkom gospodarki uspołecznionej z okresu ostatnich 5 lat prowadzenia gospodarstwa rolnego przed jego przekazaniem następcy lub państwu [art. 5 ust. 1]. Emerytura przysługiwała łącznie obojgu małżonkom, choćby wiek emerytalny osiągnął tylko jeden z nich [art. 9 ust. 1], pod warunkiem opłacania składek na Fundusz Emerytalny Rolników. Świadczenia wynikające z omawianej ustawy wypłacane były wówczas przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Ze względu na to, że powołana ustawa obejmowała szeroki zakres świadczeń pieniężnych i rzeczowych dla rolników w tym emerytury, dodatki do emerytur, świadczenia zdrowotne, utworzono Fundusz emerytalno-rentowy rolników tworzony ze składek opłacanych przez rolników oraz z dotacji budżetu Państwa.

Nowa ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin⁶⁷ zastąpiła poprzednio obowiązujące przepisy⁶⁸. Środki zgromadzone na rachunku Funduszu Emerytalnego Rolników przekazane zostały na rachunek Funduszu Ubezpieczenia Społecznego Rolników, którego dysponentem jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych [art. 42 ust. 1]. Oznacza to, że część świadczeń finansowano ze składek ubezpieczeniowych, a część stanowiła zaopatrzenie społeczne realizowane ze środków budżetowych.

Składki emerytalno-rentowe opłacane przez rolników są znacznie niższe od tych, jakie płać przedsiębiorcy, a także pracownicy zatrudnieni poza rolnictwem⁶⁹. Rolnik prowadzący gospodarstwo rolne do 50 ha opłaca obecnie kwartalnie łączną

⁶⁵ Dz.U. z 1968 r. Nr 3, poz. 15, art. 1 ust. 1.

⁶⁶ Dz.U. z 1977 r. Nr 32, poz. 140.

⁶⁷ T.j. Dz.U. z 1989 r. Nr 24, poz. 133.

⁶⁸ Dz.U. z 1977 r. Nr 32, poz. 140.

⁶⁹ Źródło: <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-funkcjonowaniu-krus.html> (dostęp: 19.09.2018).

składkę⁷⁰ w wysokości: 390 zł na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie.

Liczbę świadczeniobiorców KRUS i osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników w latach 1991–2017 obrazuje poniższa tabela.

Tabela 2. Liczba świadczeniobiorców i ubezpieczonych w KRUS

lata	Liczba świadczeniobiorców w KRUS	Liczba ubezpieczonych w KRUS
1991	1 790 640	1 750 000
2000	1 887 258	1 452 368
2005	1 661 800	1 581 929
2010	1 374 647	1 535 461
2015	1 203 200	1 375 462
2016	1 194 415	1 335 198
2017	1 175 305	1 270 525

Źródło: <http://www.krus.gov.pl/krus/krus-w-liczbach/zestawienie-liczby-swiadczeniobiorcow-krus-i-osob-objetych-ubezpieczeniem-spoecznym-rolnikow-w-latach-1991-2014/> (dostęp: 19.09.2018); Rocznik statystyczny RP, GUS, 2018.

Analiza prezentowanych danych wskazuje, że liczba świadczeniobiorców KRUS jest bardzo duża w stosunku do ubezpieczonych i że do 2005 roku liczba świadczeniobiorców znacznie przekraczała liczbę ubezpieczonych, co oczywiście nie pozostaje bez wpływu na kondycję systemu zabezpieczenia społecznego.

Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego powołano ustawą z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników⁷¹. Tym samym ugruntowano odrębność ubezpieczeń rolniczych. Jednocześnie ubezpieczenia rolnicze zorganizowano w podobny sposób jak ubezpieczenia pracownicze, w zakresie uprawnień i świadczeń. Składki opłacane na KRUS są symboliczne, a świadczenia rolnicze są faktycznie niższe niż pracownicze, ale relatywnie wysokie w stosunku do opłacanych składek. Znaczna część emerytur rolniczych finansowana jest z budżetu państwa, co jest bardziej cechą systemu zaopatrzeniowego aniżeli ubezpieczeniowego.

Zagadnienie współuczestnictwa ubezpieczonych rolników w finansowaniu systemu ubezpieczenia podejmował również TK⁷², który wskazywał na potrzebę uwzględniania sytuacji gospodarczej i możliwości finansowych uczestników systemu ubezpieczeń ze środków publicznych – zarówno płatników składek, jak i budżetu państwa partycypującego w finansowaniu systemu. Z kolei Rzecznik Praw

⁷⁰ Źródło: <https://www.krus.gov.pl/krus/krus-w-liczbach/wymiar-kwartalnych-skladek-na-ubezpieczenie-spoeczne-rolnikow/> (dostęp: 19.09.2018).

⁷¹ T.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 277.

⁷² Wyrok z dnia 26 października 2010 r., K 58/07.

Obywatelskich słusznie wskazywał na brak uzasadnienia finansowania z budżetu państwa składek na ubezpieczenie osób niejednokrotnie bardzo zamożnych tylko dlatego, że są one rolnikami. Rolnicy ci powinni być potraktowani w taki sam sposób jak pozostali ubezpieczeni osiągający dochody z tytułu działalności zarobkowej, w wysokości powszechnie obowiązującej.

Podstawową funkcją ubezpieczenia społecznego rolników jest funkcja socjalna i łagodzenie skutków agrarnego bezrobocia na koszt budżetu państwa, bo wynika to z zasad solidaryzmu społecznego, o których jest mowa we wstępie do Konstytucji⁷³. Taki pogląd był słuszny w okresie transformacji ustrojowej RP, ale obecna sytuacja na rynku pracy, także rolnym wygląda zupełnie inaczej. Rolnicy w znacznej mierze są przedsiębiorcami osiągającymi często dochody przekraczające dochody osób prowadzących działalność gospodarczą i korzystającymi dodatkowo z funduszy unijnych, a opłacają składki na ubezpieczenie społeczne na poziomie 10% w stosunku do przedsiębiorców (szewc, fryzjer, krawiec), a także niewspółmiernie mniej niż robotnicy uzyskujący minimalne wynagrodzenie. Regulacje prawne powodujące różnicowanie podmiotów na rynku może powodować poczucie nierówności i niesprawiedliwości, a nawet poczucie nieuczciwej konkurencji.

Regulacje ubezpieczeń społecznych rolników mają podłoże dochodowe, jednakże te czynniki nie powinny stanowić uzasadnienia dla uprzywilejowywania tej grupy zawodowej, chociażby ze względu na to, że osoby prowadzące działalność gospodarczą, które nie uzyskują dochodu w ogóle, muszą jednak opłacać składki na ubezpieczenia społeczne określone w ustawie. Argument dochodowy, w związku z tym, także nie wydaje się przekonujący.

Uczni wielokrotnie podejmowali krytykę obecnego systemu zabezpieczenia społecznego. Wskazywali też, że system ubezpieczeń społecznych rolników wymaga daleko idących zmian, także ubezpieczenia społeczne w Polsce wymagają daleko idących zmian polegających na konsolidacji całego systemu zabezpieczenia społecznego⁷⁴, jednakże bez żadnych jak dotąd znaczących rezultatów, ze względu na uwarunkowania polityczne.

Z dniem 1 października 2017 r. na podstawie nowego brzmienia art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników⁷⁵ wiek emerytalny dla kobiet wynosi 60 lat, a dla mężczyzn 65 lat. Ustawodawca w określonych okolicznościach opisanych w art. 19 ust. 2 powołanej ustawy pozostawił

⁷³ J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego...*, s. 240.

⁷⁴ J. Hryniewicz, *Opinie i Ekspertyzy, Opinie i Ekspertyzy*, Nr 44, Uniwersytet Warszawski 2006, pobrano ze strony <http://ww2.senat.pl/k6/dok/opinia/2006/007/oe44.pdf> (dostęp: 05.10.2018); M. Krajewski, *Wygaszanie ubezpieczenia społecznego rolników jako optymalna metoda jego reformy*, [w:] M. Czuryk i K. Naumowicz (red.), *Prawo ubezpieczeń społecznych. Wybrane problemy*, E-seria Monografie Wydziału Prawa i Administracji UWM w Olsztynie, Olsztyn 2016; E. Bojanowska, J. Hryniewicz, *Ubezpieczenie społeczne rolników. Zmiana czy kontynuacja?* [w:] J. Hryniewicz (red.), *Ubezpieczenie społeczne. 10 lat reformowania*, Warszawa 2011; H. Pławucka, *Obowiązek ubezpieczenia społecznego rolników*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i Praktyka” 2016, nr 3, Wyd. ZUS, Warszawa, s. 180–184; W. Nagel, *Wydolność finansowa funduszu emerytalnego FUS w prognozie. Zalecenia Białej Księgi Komisji Europejskiej*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie. Materiały i Studia” 2012, Nr 46, wyd. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Warszawa, s. 32 i dalsze.

⁷⁵ T.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 7, poz. 24.

rolnikom możliwość wcześniejszego przejścia na emeryturę. Prawo to stanowi jednak proces stopniowego wygaszania tego przywileju. Zdaniem aż 82% badanych Polaków rolnicy powinni opłacać składki emerytalne tak jak inni pracujący, czyli składki odpowiadające ich dochodom⁷⁶. Powyższe okoliczności wskazują na potrzebę całościowego spojrzenia na problematykę kosztów i dochodów rolniczych oraz finansowania składek na ubezpieczenie społeczne i wypłacanie świadczeń rolnikom.

Analiza prezentowanych regulacji prawnych i opinii uczonych w odniesieniu do uprawnień emerytalnych dla przywoływanych wyżej grup zawodowych pozwala udzielić odpowiedzi na główne pytanie opracowania, że uprzywilejowane uprawnienia emerytalne dla wybranych grup zawodowych nie mają żadnego sensownego uzasadnienia w kontekście zasad określonych m.in. w art. 2, 32, 84 Konstytucji RP.

Dalsze rozważania odnośnie przywilejów urzędników i funkcjonariuszy publicznych, przywilejów z racji płci oraz pracy w warunkach szkodliwych lub uciążliwych dla zdrowia, a także koszty przywilejów w systemie zabezpieczenia społecznego wraz z konkluzjami odnoszącymi się do treści zawartych w części I i II opracowania zostaną przedstawione w części II.

BIBLIOGRAFIA

- Bojanowska E., Hryniewicz J., *Ubezpieczenie społeczne rolników. Zmiana czy kontynuacja?* [w:] J. Hryniewicz (red.), *Ubezpieczenie społeczne. 10 lat reformowania*, Warszawa 2011.
- Golinowska S., *Funkcje państwa w zabezpieczeniu dochodów na okres starości. Zmiana warunków i paradygmatu na przykładzie polskiej reformy systemu emerytalnego*, [w:] K.W. Frieske, E. Przychodaj (red.), *Ubezpieczenia społeczne w procesie zmian. 80 lat Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych – Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2014.
- Góra M., *Reforma reformy emerytalnej?* [w:] E. Dąbrowska-Nowacka (red.), Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową i AXA Powszechnie Towarzystwo Emerytalne S.A., Warszawa 2011.
- Handy Ch., *Wiek paradoksu. W poszukiwaniu sensu przyszłości*, przeł. L. Jesień, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1996.
- Hryniewicz J., *Opinie i Ekspertyzy, Opinie i Ekspertyzy*, Nr 44, Uniwersytet Warszawski, 2006.
- Jończyk J., *Prawo zabezpieczenia społecznego*, wyd. Zakamycze, Kraków 2006.
- Krajewski M., *Wygaszanie ubezpieczenia społecznego rolników jako optymalna metoda jego reformy*, [w:] M. Czuryk i K. Naumowicz (red.), *Prawo ubezpieczeń społecznych. Wybrane problemy*, E-seria Monografie Wydziału Prawa i Administracji UWM w Olsztynie, Olsztyn 2016.
- Muszalski W., *Prawo Socjalne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Nagel W., *Wydolność finansowa funduszu emerytalnego FUS w prognozie. Zalecenia Białej Księgi Komisji Europejskiej*, „Ubezpieczenia w rolnictwie. Materiały i Studia” 2012, Nr 46, wyd. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Warszawa.
- Olszewski H., *Historia Doktryn Politycznych i Prawnych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Poznań 1976.
- Pławucka H., *Obowiązek ubezpieczenia społecznego rolników*, „Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka” 2016, nr 3, Wyd. ZUS, Warszawa.

⁷⁶ Opinie o planowanych zmianach w systemie emerytalnym, BS/14/2011, Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2011.

- Przybyłka A., *Przywileje związane z pracą w górnictwie – dawniej i dziś*, [w:] D. Kotlorz (red.), *Dylematy współczesnego rynku pracy „Studia Ekonomiczne”*, Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011.
- Szpor G. (red.), *System Ubezpieczeń Społecznych, Zagadnienia podstawowe*, Wydanie III, Wydawnictwo Lexis Nexis, Warszawa 2006.

PROBLEMATYKA PRZYWILEJÓW W SYSTEMIE ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO. CZĘŚĆ I

Streszczenie

Autor obrazuje problematykę przywilejów dla wybranych grup zawodowych, uprawniających m.in. do wcześniejszej emerytury, na podstawie powoływanych regulacji prawnych. Celem artykułu jest w szczególności udzielenie odpowiedzi na główne pytanie badawcze, czy uprzywilejowane uprawnienia emerytalne dla wybranych grup zawodowych mają uzasadnienie w kontekście zasad określonych w konstytucji RP? Celem jest także wykazanie, że tak obszerny zakres przywilejów polegających na zwolnieniu wybranych grup zawodowych z obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie i uprawniających do wcześniejszej emerytury to czynniki bardzo kosztowne i destrukcyjne dla całego systemu i dla ogółu ubezpieczonych w powszechnym systemie emerytalnym. W konkluzjach opracowania przedstawiono zapytania autora skłaniające do likwidacji większości powoływanych przywilejów i zbudowania powszechnego, jednolitego i spójnego modelu systemu zabezpieczenia społecznego, obejmującego wszystkie grupy zawodowe. Wyjątek w tym zakresie mogłyby stanowić jedynie szczególnie uciążliwe lub szkodliwe warunki pracy, znacząco wpływające na utratę zdrowia.

Słowa kluczowe: emerytury, funkcjonariusz, koszt, przywilej, system emerytalny, system zabezpieczenia społecznego, świadczenia, ubezpieczenie, społeczne

ISSUE OF PRIVILEGES IN THE SOCIAL SECURITY SYSTEM. PART I.

Summary

The author illustrates the problems of privileges for selected professional groups, entitling, among others, to early retirement, based on legal regulations. The purpose of the article is, in particular, to answer the main research question: are the privileged pension rights for selected professional groups justified in the context of the principles set out in the Constitution of the Republic of Poland? The aim is also to demonstrate that such a wide range of privileges releasing selected professional groups from the obligation to pay insurance premiums and entitle to early retirement are very costly and destructive factors for the entire system and for all insured in the general pension system. The conclusions of the study present the author's views that lead to the elimination of the majority of privileges and create a universal, uniform and coherent model of social security system covering all professional groups. An exception in this area could only be particularly burdensome or harmful working conditions, significantly affecting health.

Keywords: pensions, officer, cost, privilege, pension scheme, social security system, benefits, insurance, social security

Cytuj jako:

Kasprowicz Ł., *Przywileje w systemie zabezpieczenia społecznego – część I* [*Issue of privileges in the social security system, Part I.*], „*Ius Novum*” 2019 (Vol. 13) nr 1, s. 155–176. DOI: 10.26399/iusnovum.v13.1.2019.09/1.kasprowicz

Cite as:

Kasprowicz, Ł. (2019) 'Issue of privileges in the social security system. Part I'. *Ius Novum* (Vol. 13) 1, 155–176. DOI: 10.26399/iusnovum.v13.1.2019.09/1.kasprowicz